

Prehliadané spoločenstvo s pajaseňom žliazkatým (*Ailanthus altissima*) na Slovensku

Overlooked community with *Ailanthus altissima* in Slovakia

MILAN VALACHOVIČ

Botanický ústav, Centrum biológie rastlín a biodiverzity SAV, Dúbravská cesta 9, SK-845 23 Bratislava, milan.valachovic@savba.sk

Abstract: This study has been conducted during a survey on alien spontaneous woody community of *Ailanthus altissima*. The typical stands represent sunny forest edges, margins along roadsides, abandoned fields, ruderal and degraded sites etc. Syntaxonically it belongs to the association *Balloto nigrae-Ailanthetum altissimae* Sirbu et Oprea 2011, a community hitherto overlooked in Slovakia.

Key words: alien species, biological invasion, neophyte, Tree of Heaven, *Robinietaea*.

Ailanthus altissima sa v Bratislave a jej okolí vyskytuje s veľkou frekvenciou a najmä v posledných rokoch sa mladé rastliny objavujú všade tam, kde je nejaký voľný priestor medzi budovami, komunikáciami a pod. Úspešne sa zapája do mestskej zelene, medzi vysádzané dreviny, ako sú jasene, javory, lípy, alebo z cudzokrajných drevín ako sú agáty, celtisy, platany, sofony a i. V minulosti sa bohužiaľ taktiež vysádzal ako okrasná drevina. Zvyčajne ide o solitérne jedince, občas je viac stromov pospolu. Nedá sa však hovoriť o existencii rastlinného spoločenstva priamo v meste, kde sa podrast pod stromami kosí.

Porasty spoločenstva sa vyskytujú až na periférii mesta, v okolí väčších priemyselných podnikov, najmä na miestach, kde prišlo k útlmu výroby, ako sú opustené sklady, výrobné haly, skládky materiálu, betonárky a pod. Pomerne vhodnou lokalitou je okolie závodu Slovnaft, Vlčieho hrdla a Spaľovne. Zázpisy som tu tradičnou metodikou zürišsko-montpellierskej školy (Braun-Blanquet 1964) s použitím rozšírenej stupnice abundancie a dominancie (Barkman et al. 1964) zaznamenal v máji 2018, v čase kedy stromy boli už úplne olistené a začínali kvitnúť. Výška porastov dosť varíovala, od krovitých s výškou do 7 m až po vzrastlé stromy s výškou okolo 20 m. Vo svojej čínskej domovine dorastajú pajasene do 30 metrov a volajú ich „stromy neba“. V našich podmienkach sa tento invázny druh viaže na teplé a suché až mierne vlhké stanovištia, na neutrálne až kyslé substráty, bohatšie na dusík. Podstatným limitujúcim faktorom je svetlo – samotný pajaseň tvorí skôr svetlejšie porasty. Tento strom nie je konkurenčne natoľko schopný, aby sa presadil v uzavretých vrbovo-

-jaseňových a topol'ových lesných porastoch. Rastie preto len na okrajoch lesov, lemujúc vodné toky, komunikácie a hlavne sa presadzuje na odlesnených plochách – rúbaniskách. V súčasnosti, keď sa v študovanom území buduje rýchlostná cesta R7 a diaľnica D4 sa vytvára množstvo potenciálnych plôch pre budúcu inváziu tohto druhu.

Pod menom *Balloto nigrae-Ailanthetum altissimae* sa rovnaké spoločenstvo uvádza z Rumunska (Sirbu & Oprea 2011), hoci do ich ostatného prehľadu lesných spoločenstiev sa nedostalo (Coldea et al. 2015). Prehliadané je aj v Maďarsku (Borhidi et al. 2012). V českom vegetačnom prehľade (Chytrý ed. 2013) sa asociácia spomína z okolia Prahy a Brna, hoci k nej chýbajú zápisy. Pod menom *Ailanthetum altissimae* Dihoru 1970 sa uvádzajú porasty z periferie Berlína (Schubert et al. 2001). Toto meno však bolo v doktorskej práci G. Dihoru v roku 1969 navrhnuté ako provizórne a ani v nadväznej práci (Dihoru & Donita 1970) nebolo validne publikované a preto podľa kódu spadá do synonymiky asociácie *Balloto nigrae-Ailanthetum altissimae*.

Syntaxonomicky patrí toto spoločenstvo do zväzu *Balloto nigrae-Robinion pseudacaciae* Hadač et Sofron 1980. Diagnostické druhy zväzu a vyšších syntaxónov (trieda *Robinieta* Jurko ex Hadač et Sofron 1980) sú tu hojne zastúpené: *Allium scorodoprasum*, *A. ursinum*, *Anthriscus cerefolium* subsp. *trichosperma*, *Ballota nigra*, *Brachypodium sylvaticum*, *Bromus sterilis*, *Chaerophyllum temulum*, *Clematis vitalba*, *Elymus repens*, *Galium aparine*, *Geum urbanum*, *Humulus lupulus*, *Myosotis sparsiflora*, *Parietaria officinalis*, *Polygonatum latifolium*, *Rubus caesius*, *Solidago canadensis*, *S. gigantea*, *Stellaria media*, *Urtica dioica*, *Viola odorata* a i., v stromovom poschodí *Robinia pseudacacia* (použitá taxonomická nomenklatura je podľa práce Marhold & Hindák 1998). Viaceré druhy sú diagnostické aj v krovinových spoločenstvách zväzu *Aegopodio podagrariae-Sambucion nigrae* Chytrý 2013, avšak fyziognomicky sú porasty asociácie bližšie k lesným spoločenstvám. Niektoré krovinové druhy triedy *Crataego-Prunetea* R. Tx. 1962 sú taktiež prítomné – pravidelne *Crataegus monogyna* a *Sambucus nigra*, a i.

Spoločenstvo je rozšírené na podobných stanovištiach aj v iných mestách, čo dokladá zápis 5 z Trnavy (viď Tab. 1).

Tab. 1: *Ballota nigrae-Ailanthetum altissimae*.

Číslo zápisu	1	2	3	4	5
<i>Ailanthus altissima</i> E ₃	.	.	3	4	5
<i>Ailanthus altissima</i> E ₂	4	3	3	3	4
<i>Ailanthus altissima</i> juv.	1	1	1	2	2
Diagnostické taxóny triedy Robinietae (senzu Jarolímek, Šibík eds 2008)					
<i>Bromus sterilis</i>	.	3	3	3	5
<i>Galium aparine</i>	1	2	1	1	2
<i>Humulus lupulus</i>	+	+	2	2	.
<i>Geum urbanum</i>	1	1	.	2	.
<i>Stellaria media</i>	+	.	2	+	.
<i>Sambucus nigra</i> E ₂	.	+	2	1	.
<i>Acer negundo</i> juv.	+	+	+	.	.
<i>Anthriscus cerefolium</i>	.	.	3	2	.
<i>Rosinia pseudacacia</i> E ₂	.	.	1	+	.
Ostané taxóny					
<i>Urtica dioica</i>	1	2	1	2	.
<i>Poa trivialis</i>	+	2	+	2	.
<i>Clematis vitalba</i>	+	2	1	.	+
<i>Arctium lappa</i>	+	1	1	+	.
<i>Ballota nigra</i>	+	+	1	.	+
<i>Allium ursinum</i>	2	.	1	+	.
<i>Viola odorata</i>	1	.	2	1	.
<i>Erigeron annuus</i>	+	r	.	+	.
<i>Solidago gigantea</i>	+	.	2	1	.
<i>Chaerophyllum temulum</i>	+	.	+	+	.
<i>Rubus caesius</i>	.	+	+	.	1
<i>Parietaria officinalis</i>	3	.	.	2	.
<i>Acer campestre</i> juv.	2	.	.	1	.
<i>Impatiens parviflora</i>	2	.	.	1	.
<i>Fraxinus</i> sp. juv.	2	.	1	.	.
<i>Crataegus monogyna</i> E ₂	1	.	.	+	.
<i>Brachypodium sylvaticum</i>	1	.	.	+	.
<i>Brachythecium rutabulum</i> E ₀	+	3	.	.	.
<i>Glechoma hederacea</i>	+	.	1	.	.
<i>Carduus personata</i>	+	.	r	.	.
<i>Solidago canadensis</i>	.	4	.	3	.
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i>	.	r	.	.	r
<i>Elymus repens</i>	.	.	2	+	.
<i>Fallopia convolvulus</i>	.	.	+	+	.
<i>Aristolochia clematidis</i>	.	.	+	+	.
<i>Allium scorodoprasum</i>	.	.	+	+	.
<i>Prunus domestica</i> ssp. <i>insititia</i> E ₂	.	.	.	+	2
<i>Bromus inermis</i>	.	.	.	+	+

Druhy v jednom zápise:

Zápis 1: *Physalis alkekengi* 3; *Convallaria majalis* 2; *Ulmus laevis* juv. 2; *Cornus sanguinea* juv. 1; *Ligustrum vulgare* E₂ +; *Anthriscus sylvestris* +; *Stachys sylvatica* +; *Berberis vulgaris* E₂ +; *Cornus sanguinea* E₂ +; *Lapsana communis* r; *Paris quadrifolia* r; *Cardamine impatiens* r; *Polygonatum odoratum* r;

Zápis 2: *Acer negundo* E₂; 2; *Eurhynchium* sp. E₀ +; *Ambrosia artemisiifolia* +; *Sisymbrium loeselii* r; *Chenopodium album* r;

Zápis 3: *Chelidonium majus* 2; *Clematis vitalba* E₃ 1; *Polygonatum latifolium* +; *Prunus padus* E₂ +;

Zápis 4: *Sambucus nigra* juv. 2; *Acer campestre* E₃ 2; *Myosotis sparsiflora* 1; *Moehringia trinervia* 1; *Robinia pseudacacia* juv. +; *Carex* sp. +; *Chaerophyllum aromaticum* +; *Ligustrum vulgare* juv. +; *Ficaria bulbifera* +; *Thlaspi perfoliatum* +; *Phragmites australis* +; *Onopordum acanthium* r;

Zápis 5: *Prunus domestica* subsp. *insittitia* juv. +; *Juglans regia* E₂ +; *J. regia* juv. +; *Galium mollugo* +; *Arrhenatherum elatius* +; *Artemisia vulgaris* +; *Papaver rhoeas* r;

Lokality:

Zápis 1: Bratislava, Kopáč, Biskupický kanál, 48°05'26.7" s. š., 17°09'56.1" v. d., ± 7 m, ruderalizovaný okraj topoliny, 150 m n. m., plocha 200 m², celk. pokr. 90 %, E₂ 75%, E₁ 85 %, E₀ 1%, 22. 5. 2018, M. Valachovič.

Zápis 2: Bratislava, Spaľovňa, pri solárnych paneloch, 48°06'16.7" s. š., 17°10'27" v. d., ± 3 m, okraj poľa, hlinito-ílovitá pôda, 136 m n. m., plocha 200 m², celk. pokr. 90 %, E₂ 60 %, E₁ 90 %, E₀ 40 %, 22. 5. 2018, M. Valachovič.

Zápis 3: Bratislava, Vľčie hrdlo, 48°06'40.9" s. š., 17°08'57,3" v. d., ± 4 m, okraje starej ťažobnej jamy, 139 m n. m., plocha 100 m², celk. pokr. 90 %, E₃ 70%, E₂ 50 %, E₁ 85 %, 22. 5. 2018, M. Valachovič.

Zápis 4: Bratislava, Spaľovňa, za kanálom, 48°06'07,6" s. š., 17°10'08,8" v. d., ± 6 m, okraj borovicového lesíka, 143 m n. m., plocha 150 m², celk. pokr. 95 %, E₃ 80 %, E₂ 60 %, E₁ 95 %, 22. 5. 2018, M. Valachovič.

Zápis 5: Trnava, železničná vlečka, 48°21'40,68" s. š., 17°33'53,33" v. d., ± 3 m, okraj poľa, 144 m n. m., plocha 200 m², celk. pokr. 90 %, E₃ 80%, E₂ 70%, E₁ 85%, 26. 5. 2018, M. Valachovič.

Literatúra

Barkman, J. J., Doing, H. & Segal, S. 1964. Kritische Bemerkungen und Vorschläge zur quantitativen Vegetationsanalyse. Acta Bot. Neerl. 13: 394–419.

Braun-Blanquet, J. 1964. Pflanzensoziologie. Grundzüge der Vegetationskunde. 3rd ed. Springer Verlag, Wien.

Borhidi, A., Kevey, B. & Lendvai, G. 2012. Plant communities of Hungary. Akadémiai Kiadó, Budapest. 544 pp.

Chytrý, M. (ed.) 2013. Vegetace České republiky. Lesní a křovinná vegetace. 4. Academia, Praha. 551 pp.

Coldea, Gh., Indreica, A. & Oprea, A. 2015. Les associations végétales de Roumanie. 3. Presa Univ. Cluj. Accent. 281 pp.

Dihoru, G. & Doniță, N. 1970. Flora și vegetația Padișului Babadag. București, Edit. Acad. R. S. România. 338 pp.

- Marhold, K. & Hindák, F. (eds) 1998. Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava. 687 pp.
- Schubert, R., Hilbig, W. & Klotz, S. 2001. Bestimmungsbuch der Pflanzengesellschaften Deutschlands. Spektrum Acad. Verlag, Berlin. 472 pp.
- Sirbu, C. & Oprea, A. 2011. Contribution to the study of plant communities dominated by *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, in the Eastern Romania (Moldavia). Cercetari Agronomice in Moldova, XLIV/3: 51–74.

Došlo 31. 5. 2018

Prijaté 26. 7. 2018